
De grondslag van het vermogens- en ondernemingsrecht

Deel 1

Vermogensrecht

Mr. A.M.M.M. van Zeijl

Achtste druk

Noordhoff Uitgevers

De grondslag van het vermogens- en ondernemingsrecht

Deel 1 Vermogensrecht

De grondslag van het vermogens- en ondernemingsrecht

Deel 1 Vermogensrecht

Mr. A.M.M.M. van Zeijl

Achtste druk

Noordhoff Uitgevers Groningen/Houten

Ontwerp omslag: G2K
Omslagillustratie: iStockphoto

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan: Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13, 9700 VB Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

0 1 2 3 4 5 / 14 13 12 11 10

© 2010 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/reprorecht). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978 90 01 84065 5
ISBN 978 90 01 78006 7
NUR 820

Woord vooraf bij de achtste druk

De Grondslag is geschreven vanuit de behoefte in het onderwijs aan een inleidend praktijkgericht en duidelijk geschreven handboek op het gebied van het vermogensrecht en ondernemingsrecht. Het is verdeeld in twee delen, waarin de meest belangrijke onderwerpen worden behandeld. Deel 1 bevat het vermogensrecht en deel 2 het ondernemingsrecht.

In deel 1 komen allereerst de algemene onderwerpen met betrekking tot het vermogensrecht aan de orde, zoals het goederenrecht, pand en hypotheek, de rechtshandeling, de overeenkomst en de onrechtmatige daad als bron van verbintenissen en het verbintenissenrecht. Deel 1 wordt afgesloten met de bespreking van een paar bijzondere overeenkomsten, te weten de koopovereenkomst, huur en verhuur en de arbeidsovereenkomst.

Deel 2, het ondernemingsrecht, behandelt naast de algemene verplichtingen van ondernemers en het begrip rechtspersoonlijkheid, de verschillende ondernemingsvormen, zoals de eenmanszaak, de personenvennootschappen en de naamloze en besloten vennootschap. Verder komen aparte onderwerpen zoals het jaarrekeningenrecht, het recht van enquête en de structuurregeling aan de orde. Deel 2 wordt afgesloten met het faillissementsrecht en het burgerlijk procesrecht.

In beide delen zijn aan het eind van ieder hoofdstuk begripsbepalingen opgenomen. Of men de inhoud van een bepaald hoofdstuk beheerst kan getoetst worden aan de hand van de meerkeuze- en oefenvragen. De antwoorden van de meerkeuzevragen zijn aan het eind van elk deel toegevoegd. De antwoorden van de oefenvragen staan in de docentenhandleiding.

Uiteraard zijn alle in het boek behandelde onderwerpen geactualiseerd (tot en met medio 2009) en zijn recente wetwijzigingen in de stof verwerkt met als voornaamste wijziging de nieuwe regeling van de personenvennootschappen in hoofdstuk 2 van deel 2. Er is ook al rekening gehouden met toekomstige wettelijke regelingen.

Amsterdam, juni 2009

A.M.M.M. van Zeijl

Inhoud

Inleiding 13

- 1 Enige grondbeginselen 15**
 - 1.1 Rechtsregels 16
 - 1.1.1 Publiekrecht en privaatrecht 16
 - 1.1.2 Dwingend en aanvullend (regelend) recht 17
 - 1.1.3 Materieel en formeel recht 18
 - 1.1.4 Objectief en subjectief recht 18
 - 1.2 Rechtsbronnen 19
 - 1.2.1 Wet 19
 - 1.2.2 Internationale regelingen 21
 - 1.2.3 Jurisprudentie 21
 - 1.2.4 Gewoonterecht 22
 - 1.2.5 Ongeschreven recht 22
 - 1.3 Burgerlijk Wetboek 23
 - 1.3.1 Personen- en familierecht en rechtspersonen (Boek 1 en 2) 24
 - 1.3.2 Vermogensrecht (Boek 3 t/m 8) 24
 - 1.3.3 Opbouw van het BW 25
 - Kernbegrippenlijst 26
 - Meerkeuzevragen 28
 - Oefenvragen 30
- 2 Vermogensrecht (algemeen) 31**
 - 2.1 Vermogen 32
 - 2.1.1 Zaken 32
 - 2.1.2 Vermogensrechten 34
 - 2.2 Registergoederen en niet-registergoederen 35
 - 2.3 Onderscheiding van vermogensrechten 36
 - 2.3.1 Absolute en relatieve rechten 36
 - 2.3.2 Zakelijke en persoonlijke rechten 38
 - 2.3.3 Beperkte rechten 38
 - 2.3.4 Afhankelijke rechten 40
 - 2.4 Conflicterende rechten 41
 - 2.4.1 Botsing van twee beperkte rechten 41
 - 2.4.2 Botsing van twee relatieve of vorderingsrechten 42
 - Kernbegrippenlijst 46
 - Meerkeuzevragen 48
 - Oefenvragen 50
- 3 Overdracht 51**
 - 3.1 Verkrijging onder algemene titel en onder bijzondere titel 52
 - 3.2 Vereisten voor een geldige overdracht 53
 - 3.2.1 Geldige titel 53
 - 3.2.2 Beschikkingsbevoegdheid 56
 - 3.2.3 Levering 57
 - 3.3 Derdenbescherming 68
 - 3.3.1 Derdenbescherming naar soort goed 68

- 3.3.2 Schijnhandeling of schijnakte 72
- 3.4 Overzicht van wijzen van levering en derdenbescherming 72
 - Kernbegrippenlijst 73
 - Meerkeuzevragen 75
 - Oefenvragen 77

4 Pand en hypotheek 79

- 4.1 Pand 80
 - 4.1.1 Vestiging van het pandrecht 80
 - 4.1.2 Rechten van de pandhouder 85
 - 4.1.3 Derdenbescherming 87
- 4.2 Hypotheek 88
 - 4.2.1 Vestiging van het hypotheekrecht 89
 - 4.2.2 Hypothecaire bedingen 90
 - 4.2.3 Rechten van de hypotheekhouder 92
 - Kernbegrippenlijst 95
 - Meerkeuzevragen 98
 - Oefenvragen 101

5 Rechtshandeling algemeen 103

- 5.1 Het begrip 'rechtshandeling' 104
 - 5.1.1 Eenzijdige rechtshandeling 104
 - 5.1.2 Meerzijdige rechtshandeling 105
- 5.2 Totstandkoming van een rechtshandeling 107
 - 5.2.1 Vereisten totstandkoming van een rechtshandeling 107
 - 5.2.2 Moment waarop de rechtshandeling totstandkomt 109
- 5.3 Nietigheid en vernietigbaarheid van een rechtshandeling (nulliteiten) 111
 - 5.3.1 Wanneer is een rechtshandeling nietig of vernietigbaar? 111
 - 5.3.2 Gevolgen van nietigheid en vernietigbaarheid 115
 - 5.3.3 Wie kunnen een beroep doen op de nietigheid en vernietigbaarheid? 117
 - Kernbegrippenlijst 119
 - Meerkeuzevragen 121
 - Oefenvragen 123

6 Rechtshandeling door vertegenwoordiging 125

- 6.1 (Eigenlijke) vertegenwoordiging 126
 - 6.1.1 Vertegenwoordiging krachtens volmacht 128
 - 6.1.2 Onbevoegde vertegenwoordiging 130
 - 6.1.3 Handelingsonbekwaamheid en volmacht 133
 - 6.1.4 De gevolgen van de overmacht voor de nakoming van verbintenissen 134
 - 6.1.5 Nader te noemen meester 136
 - 6.1.6 Selbsteintritt 136
- 6.2 Oneigenlijke vertegenwoordiging 137
- 6.3 Lastgeving 139
 - Kernbegrippenlijst 141
 - Meerkeuzevragen 143
 - Oefenvragen 146

7 Overeenkomst 147

- 7.1 Wat is een overeenkomst? 148
- 7.2 Totstandkoming van een overeenkomst 149
 - 7.2.1 Aanbod 149
 - 7.2.2 Aanvaarding 152

- 7.2.3 Op welk tijdstip komt de overeenkomst tot stand? 153
- 7.2.4 Totstandkoming van de elektronische overeenkomst 153
- 7.3 Inhoud van de overeenkomst 154
 - 7.3.1 Factoren die de inhoud van de overeenkomst bepalen 155
 - 7.3.2 Onvoorziene omstandigheden 159
 - 7.3.3 Precontractuele fase 159
 - 7.3.4 Standaardregelingen 161
 - 7.3.5 Algemene voorwaarden 161
- 7.4 Overeenkomsten en derden 165
 - Kernbegrippenlijst 172
 - Meerkeuzevragen 175
 - Oefenvragen 177

8 **Rechtmatige en onrechtmatige daad** 179

- 8.1 Rechtmatige daad 180
- 8.2 Onrechtmatige daad 182
 - 8.2.1 Daad: doen of nalaten 183
 - 8.2.2 Onrechtmatigheid 183
 - 8.2.3 Toerekenbaarheid van de onrechtmatige daad 185
 - 8.2.4 Schade en causaal verband 194
 - 8.2.5 Relativiteit 197
- 8.3 Wie zijn aansprakelijk? 198
- 8.4 Productenaansprakelijkheid 200
- 8.5 Oneerlijke handelspraktijken 203
- 8.6 Misleidende reclame 204
- 8.7 Aansprakelijkheid bij elektronisch rechtsverkeer 206
 - Kernbegrippenlijst 208
 - Meerkeuzevragen 212
 - Oefenvragen 215

9 **Verbintenis** 217

- 9.1 Wat is een verbintenis? 218
- 9.2 Bronnen van een verbintenis 218
- 9.3 Inhoud van een verbintenis 221
- 9.4 Twee partijen: schuldeiser en schuldenaar 221
- 9.5 Pluraliteit van schuldenaren en hoofdelijke verbondenheid 222
- 9.6 Eenzijdige en wederkerige verbintenisscheppende overeenkomsten 224
- 9.7 Voorwaardelijke verbintenissen en verbintenissen onder tijdsbepaling 225
 - 9.7.1 Voorwaarde 226
 - 9.7.2 Tijdsbepaling 226
- 9.8 Natuurlijke verbintenis 227
- 9.9 Overgang en tenietgaan van verbintenissen 228
 - 9.9.1 Overgang van vorderingsrechten 229
 - 9.9.2 Overgang van schulden 230
 - 9.9.3 Contractoverneming 231
 - 9.9.4 Tienietgaan van verbintenissen 231
 - Kernbegrippenlijst 234
 - Meerkeuzevragen 237
 - Oefenvragen 239

10 **Nakoming en niet-nakoming van verbintenissen** 241

- 10.1 Nakoming 242
 - 10.1.1 Opeisbaarheid van de vordering 242

- 10.1.2 Wie kan bevrijdend nakomen? 243
- 10.1.3 Aan wie moet betaald worden? 244
- 10.1.4 Vereisten voor de nakoming 247
- 10.2 Verweermiddelen van de schuldenaar 248
 - 10.2.1 Verweermiddelen 249
 - 10.2.2 Opschorting van de nakoming 250
- 10.3 Niet-nakoming en toerekenbaarheid 255
 - 10.3.1 Factoren die van invloed zijn op de toerekenbaarheid van de niet-nakoming 256
 - 10.3.2 Manieren van toerekenbaar tekortschieten 261
 - 10.3.3 Moment van toerekening 263
- 10.4 Gevolgen van het toerekenbaar niet-nakomen 268
 - 10.4.1 Verplichting tot betaling van schadevergoeding 268
 - 10.4.2 Verplichting alsnog na te komen 271
 - 10.4.3 Ontbinding van de overeenkomst 271
 - 10.4.4 Einde van het verzuim van de schuldenaar 276
- 10.5 Niet-toerekenbaar tekortschieten: overmacht 276
- 10.6 Schuldeisersverzuim 279
 - Kernbegrippenlijst 282
 - Meerkeuzevragen 286
 - Oefenvragen 291

11 Schadevergoeding 293

- 11.1 Wat is schade? 294
- 11.2 Welke schade wordt vergoed? 295
 - 11.2.1 Waarop kan schadevergoeding betrekking hebben? 295
 - 11.2.2 Vorm van de schadevergoeding 296
- 11.3 Vaststelling van de hoogte van de schadevergoeding 298
 - 11.3.1 Concrete en abstracte schadeberekening 298
 - 11.3.2 Positief en negatief belang 299
 - 11.3.3 Voordeelstoerekening, eigen schuld en medeschuld 300
 - 11.3.4 De rol van de rechter 302
- 11.4 Schadevergoeding bij letsel en overlijden 303
 - Kernbegrippenlijst 305
 - Meerkeuzevragen 306
 - Oefenvragen 307

12 Koopovereenkomst 309

- 12.1 Koop en consumentenkoop 310
 - 12.1.1 Consumentenkoop 312
 - 12.1.2 Koop met eigendomsvoorbehoud 314
 - 12.1.3 Koop op proef 314
 - 12.1.4 Koop op afstand 315
 - 12.1.5 Onderhandse en openbare verkoop 316
 - 12.1.6 Colportage 316
 - 12.1.7 Ongevraagde toezending van zaken 318
 - 12.1.8 Koopoptie 318
- 12.2 Rechten van de koper 319
 - 12.2.1 Wat kan de koper eisen? 319
 - 12.2.2 Overgang van het risico 322
 - 12.2.3 Rechten van de koper bij niet-nakoming door de verkoper 322
- 12.3 Rechten van de verkoper 327
 - 12.3.1 Wat kan de verkoper eisen? 327

- 12.3.2 Rechten van de verkoper bij niet-nakoming door de koper 327
- 12.3.3 Recht van reclame 328
- 12.4 Koop op afbetaling 329
- 12.4.1 Huurkoop 330
- 12.4.2 Leasing 333
- Kernbegrippenlijst 335
- Meerkeuzevragen 338
- Oefenvragen 341

13 **Huur en verhuur** 343

- 13.1 Algemene bepalingen huur en verhuur 344
- 13.1.1 Totstandkoming van de huurovereenkomst 345
- 13.1.2 Verplichtingen van de verhuurder 345
- 13.1.3 Verplichtingen van de huurder 348
- 13.1.4 Einde van de huurovereenkomst 352
- 13.1.5 'Koop breekt geen huur' 352
- 13.2 Woonruimte 353
- 13.2.1 Huurprijs 354
- 13.2.2 Opzegging door de huurder 356
- 13.2.3 Opzegging door de verhuurder 357
- 13.2.4 Huurbescherming bij opzegging door de verhuurder 360
- 13.2.5 Huisvestingsvergunning 360
- 13.2.6 Medehuurderschap 361
- 13.2.7 Wederverhuur en onderhuur 363
- 13.3 Bedrijfsruimte 363
- 13.3.1 Opzegging na vijf jaar 365
- 13.3.2 Opzegging na tien jaar 367
- 13.3.3 Huurprijs 368
- Kernbegrippenlijst 369
- Meerkeuzevragen 371
- Oefenvragen 374

14 **Arbeidsovereenkomst** 375

- 14.1 Wat is een arbeidsovereenkomst? 376
- 14.2 Flexibele arbeidscontracten 379
- 14.3 Totstandkoming van de arbeidsovereenkomst 382
- 14.3.1 Sollicitatiefase 383
- 14.3.2 Minderjarige werknemer 384
- 14.3.3 Bedingen in arbeidsovereenkomsten 385
- 14.4 Verplichtingen van de werkgever 387
- 14.4.1 Loon 388
- 14.4.2 Vakantie en vakantietoelage 392
- 14.4.3 Andere vormen van betaald en onbetaald verlof 393
- 14.4.4 Informatie 395
- 14.4.5 Getuigschrift 395
- 14.4.6 Veiligheid 395
- 14.4.7 Reïntegratie van zieke werknemers 396
- 14.4.8 Gelijke behandeling 397
- 14.4.9 Goed werkgeverschap 397
- 14.5 Verplichtingen van de werknemer 398
- 14.6 Beëindiging van de arbeidsovereenkomst 399
- 14.6.1 Beëindiging van rechtswege 400
- 14.6.2 Wederzijds goedvinden 401

- 14.6.3 Opzegging 402
- 14.6.4 Beëindiging door de rechter 407
- 14.6.5 Ontslag op staande voet 411
- 14.6.6 Ontslag en faillissement 413
- 14.6.7 Ontslagverboden 414
- 14.6.8 Collectief ontslag 415
- 14.6.9 Overgang van ondernemingen 416
- 14.7 Collectieve arbeidsovereenkomst 418
- 14.7.1 Totstandkoming van een CAO 420
- 14.7.2 Handhaving van de CAO-bepalingen 420
- 14.7.3 Algemeenverbindend- en onverbindendverklaring 421
 - Kernbegrippenlijst 422
 - Meerkeuzevragen 425
 - Oefenvragen 429

Antwoorden op de meerkeuzevragen 431

Afkortingenlijst 433

Register 435

Inleiding

De opzet van deel 1 van *De Grondslag* is als volgt.

Juridische problemen worden uitgelegd aan de hand van praktische voorbeelden. Nadat de juridische oplossing van de problemen is uitgelegd, wordt deze getoetst aan de wettekst. Op deze wijze verwerft de lezer kennis van de desbetreffende regel en inzicht in de praktische toepassing ervan.

De student kan zijn verworven kennis en inzicht testen aan de hand van meerkeuzevragen en (open) oefenvragen. De antwoorden van de meerkeuzevragen zijn achter in het boek opgenomen; die van de oefenvragen zijn opgenomen in een docentenhandleiding, die te vinden is op www.grondslagvermogensrecht.noordhoff.nl. In een aparte lijst zijn per hoofdstuk de belangrijkste begrippen opgenomen.

Deel 1 behandelt het vermogensrecht. Deel 2 bevat het ondernemingsrecht, faillissement en burgerlijk procesrecht.

Enige grondbeginselen

1

- 1.1 Rechtsregels
- 1.2 Rechtsbronnen
- 1.3 Burgerlijk Wetboek

Voordat u met de bestudering van specifieke juridische onderwerpen kunt starten, moet u eerst op de hoogte zijn van een paar grondbeginselen. Daarom worden in dit eerste hoofdstuk enige grondbeginselen van het recht behandeld. In de eerste plaats is het natuurlijk belangrijk te weten wat een rechtsregel is en hoe deze zich verhoudt tot andere regels die in de maatschappij voorkomen (par. 1.1). In de tweede plaats komt de vraag aan de orde waaruit rechtsregels kunnen ontstaan, de zogenoemde rechtsbronnen (par. 1.2). Tot slot wordt de indeling en de systematiek van het Burgerlijk Wetboek behandeld (par. 1.3).

■ ■ ■ 1.1 Rechtsregels

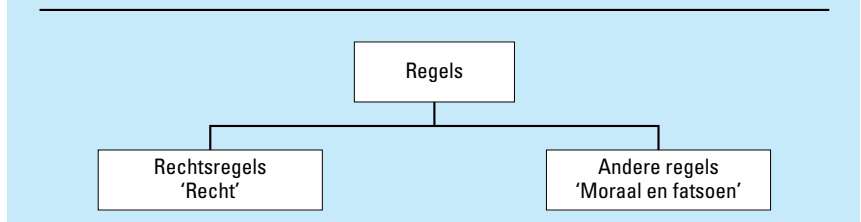
Mensen leven in een maatschappij. In deze maatschappij worden zij geconfronteerd met allerlei regels betreffende hun onderlinge verhouding en hun relatie met de overheid. Die regels kunnen variëren van ‘op de openbare weg moet het verkeer rechts houden’ tot ‘het is niet toegestaan het zwembad met straatschoeisel te betreden’, ‘eten doe je met mes en vork’, ‘wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen’, ‘de beslechting van geschillen is bij uitstek opgedragen aan de rechterlijke macht’ of ‘aan iedere Nederlander die niet over de middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te voorzien, wordt bijstand verleend’.

Rechtsregels

Niet al deze regels zijn rechtsregels. Regels zijn *rechtsregels* als zij als zodanig worden erkend en door rechters en andere autoriteiten worden toegepast en afdwongen. Men noemt zulke regels ‘juridisch relevant’ en ‘rechtens afdwingbaar’. Van onze voorbeelden zijn dat: op de openbare weg moet het verkeer rechts houden; wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen; de beslechting van geschillen; het recht op bijstand. Of het zwembad niet met straatschoeisel betreden mag worden of dat men met mes en vork eet, is juridisch niet relevant. Al die rechtsregels in Nederland vormen het Nederlandse recht. De andere regels zijn regels van moraal en fatsoen.

We zetten het voorafgaande op rij in figuur 1.1.

Figuur 1.1 **Onderscheid regels**

Rechtsregels kunnen worden onderscheiden in:

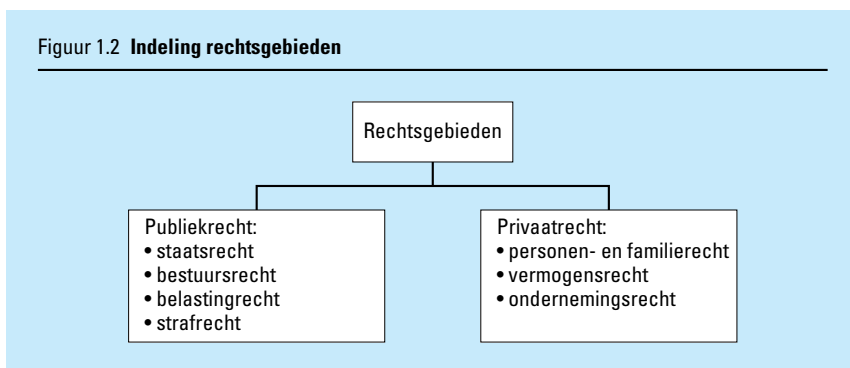
- 1 publiekrechtelijke en privaatrechtelijke rechtsregels (subpar. 1.1.1);
- 2 dwingende rechtsregels en regels van aanvullend of regelend recht (subpar. 1.1.2);
- 3 materieel recht en formeel recht (subpar. 1.1.3);
- 4 objectief recht en subjectief recht (subpar. 1.1.4).

■ ■ ■ 1.1.1 Publiekrecht en privaatrecht

Het Nederlandse recht wordt in twee grote gebieden verdeeld: het publiekrecht en het privaatrecht. Tot het publiekrecht worden gerekend het staatsrecht, het bestuursrecht, het strafrecht en het belastingrecht. Het privaatrecht omvat het burgerlijk recht: het personen- en familieright, het vermogensrecht en het ondernemingsrecht. Of iets onder het publiekrecht of onder het privaatrecht valt, heeft te maken met de relaties die de overheid en burgers met elkaar of onderling hebben, bijvoorbeeld die van de provincie ten opzichte van de gemeente of de ene burger ten opzichte van de andere burger.

Zie figuur 1.2.

Figuur 1.2 Indeling rechtsgebieden

Publiekrecht

Het *publiekrecht* regelt de verhouding tussen overheid en burger en de organisatie van de verschillende overheidsorganen. De Wet werk en bijstand (WWB) en de Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte (UHW) bijvoorbeeld, die we later in dit boek zullen tegenkomen, hebben betrekking tot de relatie overheid-burger.

De WWB bepaalt onder andere dat iedere Nederlander die hier te lande in zodanige omstandigheden verkeert dat hij niet meer over voldoende middelen beschikt om in de noodzakelijke kosten van zijn bestaan te voorzien, recht heeft op een bijdrage van overheidswege (art. 11 WWB). De uitvoering van de wet behoort tot de taak van de gemeenten. Op grond van deze wet kan een burger dus een recht, namelijk op een bijstandsuitkering, uitoefenen tegenover een overheidsorgaan. De Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte moet ervoor zorgen dat de hoogte van de huurprijs in overeenstemming is met de kwaliteit van de gehuurde woning. Is dat niet het geval, dan kan de burger naar de Huurcommissie gaan met het verzoek de huurprijs vast te stellen. De overheid treedt in dit geval op als beschermer van de belangen van de (zwakkere) huurder tegenover de (sterkere) verhuurder. De Provinciewet en de Gemeentewet regelen de bevoegdheden van bepaalde overheidsorganen, namelijk de provincie en de gemeente.

Privaatrecht

Het *privaatrecht* geeft regels die de onderlinge verhouding van mensen betreffen, zoals 'wie iets koopt, moet daarvoor een koopprijs betalen', 'echtgenoten zijn verplicht elkaar het nodige te verschaffen' of 'het bestuur van de Besloten Vennootschap wordt benoemd door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders'. Aan de regels van het privaatrecht kan iemand rechten ontlene, die hij tegenover iemand anders kan handhaven. Daarbij speelt in de eerste plaats de vraag wanneer iemand deze rechten tegenover anderen kan uitoefenen. En in de tweede plaats de vraag wie dan diegenen zijn, die deze rechten hebben. Het Burgerlijk Wetboek (BW) en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) zijn voorbeelden van wetten die onder het privaatrecht vallen.

■ ■ ■ 1.1.2 Dwingend en aanvullend (regelend) recht

Dwingend recht

Rechtsregels kunnen dwingend van aard zijn, maar ook aanvullend of regelend. *Dwingend recht* betekent dat men niet van de rechtsregel mag afwijken. De sanctie op overtreding van een regel van dwingend recht is nietigheid van de betreffende (rechts)handeling. De handeling is dan

Aanvullend recht

niet geldig. *Aanvullend of regelend recht* is slechts van toepassing voorzover partijen zelf geen regeling hebben getroffen. De regels van het publiekrecht zijn altijd dwingend voorgeschreven. In het privaatrecht komen zowel regels van dwingend recht als van aanvullend of regelend recht voor. Een voorbeeld van dwingend recht op het gebied van het privaatrecht zijn de huwelijksvoorwaarden. Als die niet in een notariële akte zijn vastgelegd, zijn ze nietig. Dat betekent dus in de praktijk dat datgene wat de echtelieden bepaald hebben, niet geldig is. De regels betreffende het overeenkomstenrecht uit Boek 6 BW zijn hoofdzakelijk van aanvullend of regelend recht. Dat houdt in dat partijen zelf kunnen bepalen wat de inhoud van hun overeenkomst is. Laten zij dit na, dan zijn volgens art. 248 van Boek 6 BW automatisch de desbetreffende bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek van toepassing. Zo regelt de wet in art. 12 lid 2 van Boek 7 BW dat bij de koopovereenkomst de kosten voor de overdracht en de koopakte voor rekening van de koper zijn. Het staat partijen echter vrij om contractueel van deze bepaling af te wijken. In paragraaf 9.3 en in hoofdstuk 7 komen we uitvoeriger op dit onderwerp terug.

■ ■ ■ 1.1.3 Materieel en formeel recht

Materieel recht

We kunnen rechtsregels ook onderscheiden in materieel en formeel recht. *Materieel recht* zegt iets over de inhoud van de rechtsregels. Het materiële privaatrecht zegt wanneer er bijvoorbeeld sprake is van een eigendomsrecht of wanneer een overeenkomst totstandkomt of wanneer deze moet worden nagekomen. Men kan het materiële privaatrecht vinden in het Burgerlijk Wetboek en in het Wetboek van Koophandel. Het materieel strafrecht bepaalt wanneer er bijvoorbeeld sprake is van diefstal of verduistering. Dat is te vinden in het Wetboek van Strafrecht.

Formeel recht Procesrecht

Regels van *formeel recht* geven aan hoe de regels van het materiële recht worden gehandhaafd. Het formele recht is het *procesrecht*. Het privaatrechtelijk procesrecht is geregeld in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en het strafprocesrecht in het Wetboek van Strafvordering (WvSv). Het burgerlijk procesrecht wordt in deel 2 uitvoerig behandeld.

■ ■ ■ 1.1.4 Objectief en subjectief recht

Objectief recht

We kunnen nog een onderscheid maken, namelijk dat tussen objectief en subjectief recht. Het *objectieve recht* is het geheel van geldende rechtsregels in Nederland. Zo staat er bijvoorbeeld in art. 610 van Boek 7 BW dat de werknemer voor de arbeid die hij verricht heeft, recht heeft op loon. Evenzo heeft de verkoper op grond van art. 26 van Boek 7 BW recht op betaling van de koopsom. Het objectieve recht omschrijft dus de bevoegdheden waarop personen recht kunnen hebben. Als iemand een maand als vakantiehulp heeft gewerkt bij een warenhuis en zegt: 'Ik heb recht op betaling van een maand salaris', heeft hij het over een recht van zichzelf. Dat noemen we een *subjectief recht*. Hij heeft dat recht omdat de rechtsregels (het objectieve recht dus) aangeven dat een persoon die arbeid verricht heeft, recht heeft op loon. Het objectieve recht is dus 'het' recht, zoals het recht op loon of op de koopsom. Het is een subjectief recht als gesproken wordt over 'mijn' recht, bijvoorbeeld mijn recht op loon of mijn recht op de koopsom.

Subjectief recht

Rechtsobject

Het loon of de koopsom vormt de inhoud van het recht, het *rechtsobject*. Het rechtsobject bevat in principe de substantie van elke rechtsbetrekking, ook bijvoorbeeld die uit het familierecht. Wij beperken ons in dit boek tot de subjectieve rechten, waarvan het object economische waarde heeft. Mijn recht op loon of op de koopsom behoort tot mijn vermogen. Daarom spreken we in dit verband van (subjectieve) vermogensrechten.

■ ■ ■ 1.2 Rechtsbronnen

Rechtsregels ontstaan uit rechtsbronnen. Deze bronnen zijn te vinden in:

- 1 de wet (subpar. 1.2.1);
- 2 internationale regelingen (subpar. 1.2.2);
- 3 jurisprudentie (subpar. 1.2.3);
- 4 gewoonterecht (subpar. 1.2.4);
- 5 ongeschreven recht (subpar. 1.2.5).

■ ■ ■ 1.2.1 Wet

Rechtsregels die in wetten staan, kunnen op twee manieren worden onderscheiden:

- 1 naar de inhoud;
- 2 naar de wijze van totstandkoming.

Ad 1 Rechtsregels onderscheiden naar inhoud

Wet in materiële zin

Wettelijke regels die iedereen in Nederland na moet komen (voor iedereen verbindend zijn), zijn regels van materieel recht. Zo'n wet is een *wet in materiële zin*. Wetten in materiële zin kunnen door verschillende overheidsorganen uitgevaardigd worden, zoals door de regering en de Staten-Generaal gezamenlijk, door de regering alleen, door een bepaalde minister, door een provincie of door een gemeente. Deze wetten hebben alle als kenmerk dat zij eenieder verbindende voorschriften bevatten.

Ad 2 Rechtsregels onderscheiden naar wijze van totstandkoming

Wet in formele zin

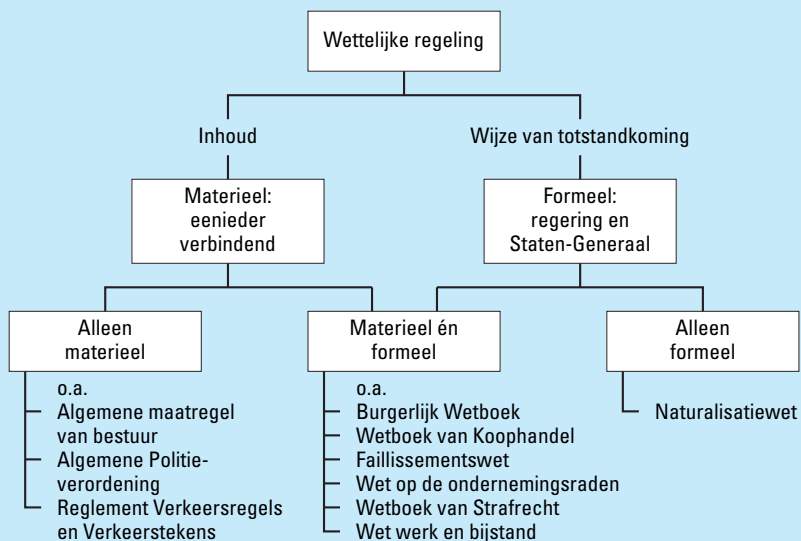
Naast wetten in materiële zin kennen we wetten in formele zin of formele wetten. Een wet is alleen een *wet in formele zin* als hij tot stand is gekomen door samenwerking van regering en Staten-Generaal (art. 81 Grondwet). Alleen in dat geval spreken we van een wet in formele zin.

De meeste wetten in formele zin zijn tevens wetten in materiële zin en bevatten dus eenieder verbindende voorschriften. Voorbeelden zijn het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Koophandel, de Faillissementswet, de Handelsregister- en Handelsnaamwet, de Wet op de ondernemingsraden, het Wetboek van Strafrecht, de Wegenverkeerswet, de Wet werk en bijstand, de Wet Bodembescherming. Een voorbeeld van een wet die alleen een wet in formele zin is en niet in materiële zin, dus geen eenieder verbindende regels bevat, is de wet waarbij iemand de Nederlandse nationaliteit wordt verleend, een naturalisatiewet.

Voorschriften van andere overheidsorganen dan regering en Staten-Generaal samen zullen nooit wetten in formele zin zijn. Zij kunnen echter

qua inhoud wel eenieder verbindende rechtsregels bevatten. Er wordt dan niet langer gesproken van ‘wetten’, maar van bijvoorbeeld een algemene maatregel van bestuur (AMvB) (art. 89 Grondwet) of van een Reglement van de regering, zoals het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens. Komen de voorschriften van ministers, provincies en gemeenten, dan worden zij verordeningen genoemd. Voorbeelden zijn de Algemene Politie Verordening (APV) van een bepaalde gemeente betreffende het parkeerbeleid, het plaatsen van verkeersborden op de openbare weg of het stellen van voorwaarden voor het verlenen van een vergunning voor de uitoefening van een horecabedrijf in de gemeente. Het verlenen van de horecavergunning aan een bepaald horecabedrijf door de gemeente is niet algemeen verbindend; zij geldt slechts in dit ene geval. Men spreekt dan van een beschikking. Voorbeelden van gemeentelijke beschikkingen zijn ook de toekenning van een bijstandsuitkering aan iemand of het verlenen van een huisvestingsvergunning. We vatten het voorafgaande samen in figuur 1.3.

Figuur 1.3 **Onderscheid wettelijke regelingen**

Rangorde

Er is een *rangorde* binnen de diverse wettelijke regelingen, die als volgt wordt bepaald:

- Hogere regelingen gaan boven lagere regelingen. Bovenaan staat de wet in formele zin, dan de AMvB, daarna volgen de ministeriële verordening, de provinciale verordening en de gemeentelijke verordening. De APV van de gemeente Amsterdam betreffende de plaatsing van verkeersborden mag dus niet in strijd zijn met het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens. De gemeente Amsterdam mag bijvoorbeeld geen eigen verkeersborden laten ontwerpen. Zij mag wel bepalen waar de bestaande verkeersborden in haar gebied geplaatst worden.

- Jongere regelingen gaan altijd voor oudere regelingen. De bepalingen in het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens van 1997 vervangen die van het Reglement dat van 1995 dateert.
- Regelingen die voor een bijzonder geval gegeven zijn, gaan vóór de algemene bepalingen. De bijzondere regeling van nakoming van verbintenissen uit de koopovereenkomst uit Boek 7 gaat vóór de algemene regeling betreffende de nakoming uit Boek 6. De verklaring hiervoor is simpel. Zou deze regeling niet gelden, dan hoefde de bijzondere regeling niet geschreven te worden, omdat zij dan toch niet van toepassing zou zijn.

■ ■ ■ 1.2.2 Internationale regelingen

Internationaal privaatrecht

Behalve met het Nederlandse nationale recht heeft Nederland te maken met allerlei regelingen op internationaal gebied. Dat kunnen verdragen zijn die tussen de verschillende staten worden gesloten. Als deze verdragen rechtsregels bevatten, zijn zij net als de nationale wet rechtsbron. Er ontstaat gebondenheid aan deze verdragen nadat goedkeuring verleend is door de Staten-Generaal (art. 91 Grondwet). Als we ons tot het privaatrecht beperken, kunnen we in dit verband denken aan het internationale privaatrecht (IPR). Het internationale privaatrecht bevat regels voor het oplossen van conflicten die kunnen ontstaan tussen de rechtssystemen van de verschillende landen. Het IPR geeft bijvoorbeeld antwoord op de vraag: Als ik een huis in Frankrijk koop, welk recht is dan van toepassing? Verder bevat het afspraken ten aanzien van de erkenning van elkaars huwelijks- of echtscheidingswetgeving.

Daarnaast heeft Nederland zich aangesloten bij internationale organisaties, zoals de Verenigde Naties, de NAVO en de EU. Volgens art. 93 van de Grondwet kunnen bepalingen van dergelijke organisaties algemeen verbindend zijn in Nederland. Dat geldt uiteraard voor sommige bepalingen van de EU. Bepalingen van internationale verdragen die rechtstreekse werking hebben, noemt men 'self-executing' bepalingen. Ook de Europese Commissie vaardigt richtlijnen uit. Zo zijn er bijvoorbeeld richtlijnen uitgevaardigd op het gebied van het vennootschapsrecht over het opstellen van jaarrekeningen (4e Richtlijn, art. 360 e.v. Boek 2 BW) en de juridische fusie van ondernemingen (3e Richtlijn, art. 308 e.v. Boek 2 BW). Deze Richtlijnen hebben tot gevolg dat Nederland zijn wetgeving aan moet passen. Dat laatste is gebeurd door de invoering van de hiervoor vermelde artikelen in Boek 2 BW.

■ ■ ■ 1.2.3 Jurisprudentie

Jurisprudentie

Onder *jurisprudentie* of rechtspraak wordt het geheel van rechterlijke uitspraken verstaan. Rechters zijn bevoegd geschillen met betrekking tot burgerlijke rechten en schuldvorderingen te beslissen en strafbare feiten te berechten (art. 112 en 113 Grondwet). Rechters zijn daarin onafhankelijk. Dat wil zeggen dat elke rechter bevoegd is volgens zijn inzicht binnen de grenzen van de wet recht te spreken.

Rechters zullen zich meestal, met het oog op de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid, richten naar de uitspraken die andere rechters in soortgelijke zaken hebben gedaan. Zij richten zich vooral naar de uitspraken van ons hoogste rechtscollege, de Hoge Raad. Door hun uit-

spraken scheppen rechters in feite nieuwe rechtsregels naast de wet, hoewel zij geen wetgevende bevoegdheid hebben. Een rechter moet recht spreken, ook in die gevallen waarvoor geen wettelijke regel is of waarvoor de betreffende regel onvolledig of onduidelijk is (art. 13 Wet Algemene Bepalingen). Deze rechterlijke uitspraak – die dus meestal afgeleid zal zijn van een uitspraak van de Hoge Raad – geldt dan als rechtsregel. Iedereen dient zich aan deze rechtsregel te houden. Deze vorm van rechtspraak wordt jurisprudentie genoemd. Jurisprudentie blijft van kracht zolang de rechtsregel niet opgenomen is in een wettelijke regeling.

Advocaten en procureurs maken bij het procesvoeren gebruik van jurisprudentie. Zij refereren in hun stukken, bestemd voor de rechter, aan bepaalde rechterlijke uitspraken in soortgelijke gevallen. Zij trachten zo de rechter van hun gelijk te overtuigen.

■ ■ ■ 1.2.4 Gewoonterecht

Gewoonterecht

Gewoonterecht wordt door de mensen zelf ontwikkeld. Mensen ontwikkelen bepaalde gedragspatronen en ze gaan elkaar hier ook aan houden. ‘Zo ging het altijd’, beweren ze dan. Wil gewoonte in het recht een rol gaan spelen, dan moet er aan twee voorwaarden zijn voldaan. In de eerste plaats moet de gewoonte gedurende lange tijd in een bepaalde kring zijn gevolgd. In de tweede plaats moet door dat gebruik gedurende lange tijd de overtuiging zijn ontstaan dat men zich overeenkomstig deze regel moet gedragen. Doet dat laatste zich voor, dan is de gewoonterechtelijke regel tot rechtsregel geworden. Doordat de rechter vervolgens de regel van gewoonterecht in de rechtspraak gaat gebruiken, wordt deze als rechtsregel geformuleerd en erkend.

Ook in de wet wordt de gewoonte vermeld. Zo noemt art. 248 van Boek 6 BW de gewoonte als één van de factoren die de inhoud van een overeenkomst kunnen bepalen. En art. 618 van Boek 7 BW bepaalt dat als tussen de werkgever en werknemer geen bepaald loon is afgesproken, de werknemer recht heeft op het loon dat gebruikelijk is op het tijdstip waarop de arbeidsovereenkomst is aangegaan.

■ ■ ■ 1.2.5 Ongeschreven recht

De wetten, de internationale regelingen en de jurisprudentie behoren tot het geschreven recht. Dat komt omdat zij door daartoe bevoegde instanties zijn uitgevaardigd. De gewoonte is daarentegen ongeschreven, aangezien zij vanuit een bepaalde groep mensen is ontstaan.

Maar er zijn nog meer regels van ongeschreven recht. Een daarvan is de zogenoemde *redelijkheid en billijkheid*. De rechter kan bijvoorbeeld de redelijkheid en billijkheid als aanvulling gebruiken bij de bepaling van de inhoud van hetgeen partijen zijn overeengekomen. Er staat nergens beschreven wat die redelijkheid en billijkheid nu precies inhoudt. Dat zal van de concrete omstandigheden afhangen en kan dus van geval tot geval verschillen. Het zojuist genoemde art. 248 lid 2 van Boek 6 BW bepaalt dat een tussen contractpartijen afgesproken bepaling niet geldig is als dat in de gegeven omstandigheden in strijd met de redelijkheid en billijkheid zou zijn. Dat betekent dus in de praktijk dat zelfs als één van de contractpartijen op papier gelijk zou hebben, zij toch geen gelijk krijgt als het gezien de feitelijke situatie zeer onrechtvaardig

Redelijkheid en billijkheid

ten opzichte van de wederpartij zou zijn. De redelijkheid en billijkheid treedt hier dus als corrigerende factor op.

Andere regels van ongeschreven recht zijn de zogenoemde *algemene beginselen van behoorlijk bestuur*, die in het bestuursrecht een rol spelen. Deze dienen als corrigerende factor voor optreden van de overheid tegenover de burger. Zo moet een overheidsorgaan bijvoorbeeld ‘gelijke gevallen gelijk behandelen’ en moet het bij het nemen van een beslissing als een ‘zorgvuldig’ bestuurder tewerkgaan. Sommige van deze beginselen zijn inmiddels in de wet (Algemene wet bestuursrecht) opgenomen, waardoor zij van ongeschreven tot geschreven recht zijn geworden.

■ ■ ■ 1.3 Burgerlijk Wetboek

Een belangrijke rechtsbron is het Burgerlijk Wetboek (BW). Het BW is de bron die wij – gezien de inhoud van dit boek – bij de bestudering van de stof het meest zullen raadplegen.

In het Burgerlijk Wetboek wordt het privaatrecht systematisch behandeld. Het BW bevat acht boeken:

- Boek 1 Personen- en familierecht;
- Boek 2 Rechtspersonen;
- Boek 3 Vermogensrecht in het algemeen;
- Boek 4 Erfrecht;
- Boek 5 Zakelijke rechten;
- Boek 6 Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht;
- Boek 7 Bijzondere overeenkomsten (inclusief Boek 7A);
- Boek 8 Verkeersmiddelen en vervoer.

Deze boeken zijn elk onderverdeeld in titels en de titels weer in afdelingen. De afzonderlijke regels worden in zogenoemde artikelen weergegeven. Elk boek heeft een eigen nummering.

Hoe moet een artikel uit het BW nu geciteerd worden? Art. 10 uit Boek 3 BW bijvoorbeeld wordt als volgt genoteerd: art. 3:10 BW. Dus eerst het nummer van het boek en na de dubbele punt het artikelnummer. Art. 10 uit Boek 5 wordt dan: art. 5:10 BW; lid 1 van dat artikel wordt genoteerd als art. 5:10 lid 1 BW.

Het Burgerlijk Wetboek is gehercodificeerd. Dat betekent dat de oude oorspronkelijke wetteksten van het Burgerlijk Wetboek op één uitzondering na zijn vervangen door nieuwe. Het oude BW begon met art. 1 en telde door tot het laatste artikel. In het nieuwe BW begint ieder boek met art. 1. Boek 7A vormt een uitzondering. Dit boek bevat nog artikelen uit het oude Burgerlijk Wetboek. Daarom begint Boek 7A met art. 1576. Het is de bedoeling dat de tekst van Boek 7A op korte termijn opgenomen wordt in Boek 7. Boek 7A komt dan te vervallen.

Zoals gezegd is het BW een belangrijke rechtsbron. Hierna gaan we iets dieper op de inhoud van het BW in. De Boeken 1 en 2 komen in subparagraaf 1.3.1 aan de orde, de Boeken 3 t/m 8 in subparagraaf 1.3.2. Deze paragraaf eindigt met een uitleg over de opbouw van het BW (subpar. 1.3.3).

■ ■ ■ 1.3.1 Personen- en familierecht en rechtspersonen (Boek 1 en 2)

Rechtssubjecten

De Boeken 1 en 2 behandelen de *rechtssubjecten*. Er zijn twee soorten personen of rechtssubjecten, te weten: natuurlijke personen en rechtspersonen. *Natuurlijke personen* zijn mensen. *Rechtspersonen* zijn de naamloze en besloten vennootschap, de vereniging, de coöperatie, de onderlinge waarborgmaatschappij en de stichting (art. 2:3 BW). Dat zijn allemaal *privaatrechtelijke rechtspersonen*. Daarnaast zijn ook de Staat der Nederlanden, provincies, gemeenten en waterschappen rechtspersoon (art. 2:1 BW). Deze laatste zijn de *publiekrechtelijke rechtspersonen*. En tot slot zijn alle kerkgenootschappen rechtspersoon (art. 2:2 BW). Zij worden geregeerd door hun eigen statuut en behoren daardoor noch tot de privaatrechtelijke noch tot de publiekrechtelijke rechtspersonen.

Natuurlijke personen Rechtspersonen

Privaatrechtelijke rechtspersonen

Publiekrechtelijke rechtspersonen

Rechtsbevoegd

Rechtssubjecten zijn dragers van rechten en plichten: zijn *rechtsbevoegd*. Natuurlijke personen zijn volgens het recht rechtsbevoegd. Rechtspersonen zijn instellingen waaraan het recht rechtsbevoegdheid heeft toegekend (art. 2:5 BW). Het feit dat natuurlijke personen en rechtspersonen rechtsbevoegd zijn, wil zeggen dat zij drager zijn van rechten en plichten en op grond daarvan een vermogen hebben.

Handelingsbekwaam

Maar als iemand een vermogen heeft, wil dat nog niet zeggen dat hij iets met dat vermogen kan doen. Daarvoor moet die persoon handlingsbekwaam zijn. *Handelingsbekwaam* zijn betekent volgens de wet dat men in staat is (onaantastbare) rechtshandelingen te verrichten. Een voorbeeld van een rechtshandeling is de koopovereenkomst. Iemand die een mp3-speler koopt, aanvaardt het rechtsgevolg dat daaruit voortvloeit, namelijk het feit dat hij dan de koopprijs voor de mp3-speler moet betalen. De rechtshandeling wordt in hoofdstuk 5 uitvoerig besproken. In principe is iedere natuurlijke persoon handlingsbekwaam (art. 3:32 lid 1 BW). De wet maakt echter een uitzondering voor minderjarigen (art. 1:234 BW) en meerderjarigen die om een bepaalde reden onder curatele zijn gesteld (art. 1:378 en 381 lid 2 BW). Rechtspersonen zijn altijd handlingsbekwaam.

Boek 1 BW regelt het familierecht. Het familierecht is uiteraard alleen van toepassing op natuurlijke personen. Boek 2 geeft regels betreffende de rechtspersonen. Rechtspersonen zijn wat het vermogensrecht betreft gelijk aan natuurlijke personen (art. 2:5 BW). De rechtspersonen zullen uitvoerig in deel 2 van deze uitgave aan de orde komen.

■ ■ ■ 1.3.2 Vermogensrecht (Boek 3 t/m 8)

Vermogen

Zoals hiervoor al is aangegeven, is een rechtssubject of (juridisch) persoon drager van rechten en plichten en kan hij op grond daarvan een vermogen hebben; hij is rechtsbevoegd. Een *vermogen* is het geheel van op geld waardeerbare rechten en plichten of, anders gezegd, de bezittingen en schulden van een bepaalde persoon. De Boeken 3 t/m 8 van het Burgerlijk Wetboek behandelen het vermogensrecht.

Goederen

Boek 3, met als titel 'Vermogensrecht in het algemeen', behandelt de algemene regels, dat wil zeggen de regels die van toepassing zijn op het gehele vermogensrecht. Als we Boek 3 echter doorbladeren, zien we het woord 'vermogensrecht' niet meer opduiken, althans niet in de zin die de titel aangeeft. Boek 3 spreekt slechts over *goederen*. Goederen kun-

Zaken

Vermogensrechten

nen stoffelijk zijn – materieel/tastbaar – of niet. Zijn de goederen stoffelijk, dan spreekt de wet van *zaken*. Voorbeelden van zaken zijn een huis of een auto of boeken. Zijn de goederen niet-stoffelijk, dan spreekt de wet van *vermogensrechten*. Een vermogensrecht is een ‘recht’ op een huis of auto of op de koopsom. Sommige goederen – registergoederen genoemd – moeten in een openbaar register worden ingeschreven, andere niet. Dit staat allemaal in titel 1 van Boek 3. Daarnaast behandelt Boek 3 rechtshandeling en volmacht (titel 2 en 3), verkrijging en verlies van goederen (titel 4), rechten op goederen, zoals bezit en het houderschap, vruchtgebruik, pand en hypotheek (titels 5 tot en met 9) en de wijze waarop degenen die recht hebben op die goederen, de schuldeisers, hun rechten kunnen realiseren (titel 10).

Boek 4, het erfrecht, regelt wat er met iemands goederen gebeurt na diens overlijden. Boek 5 behandelt de rechten op zaken, zoals eigendom, erfpacht en opstal en de appartementsrechten. Boek 6 gaat over verbintenissen. Er ontstaat bijvoorbeeld een verbintenis als ik iets koop. Het gevolg daarvan is dat ik de koopprijs moet betalen. Het recht van de verkoper op de koopprijs vormt samen met mijn verplichting om de koopprijs te betalen een verbintenis. Ter sprake komt onder andere hoe verbintenissen kunnen ontstaan (uit de (on)rechtmatige daad of overeenkomst) en wat hun gevolgen zijn, de nakoming en niet-nakoming van verbintenissen en tot slot het tenietgaan van verbintenissen.

Van de laatste twee boeken regelt Boek 7 de bijzondere overeenkomsten, zoals de koopovereenkomst, de lastgeving, de arbeidsovereenkomst of de reisovereenkomst, en Boek 8 het vervoer van personen en goederen, het vervoer per schip (zee- en binnenvaart), de exploitatie van schepen, ongevallen met schepen, aansprakelijkheid voor schade en tot slot het wegvervoer. Het vervoersrecht zal in dit boek niet aan de orde komen. De meeste andere onderwerpen zullen in de hoofdstukken 2 tot en met 14 behandeld worden.

■ ■ ■ 1.3.3 Opbouw van het BW

Getrapte opbouw

Het Burgerlijk Wetboek – en met name het vermogensrecht – heeft een zogenaemde getrapte opbouw. *Getrapte opbouw* betekent dat eerst de algemene regels over een bepaald onderwerp aan de orde komen en vervolgens de meer bijzondere regels. Zo overkoepelen de algemene bepalingen uit Boek 3 de speciale bepalingen uit de Boeken 5, 6 en volgende. En de bepalingen uit Boek 6 overkoepelen de (meer) speciale bepalingen uit de Boeken 7 en 8. Zo geeft Boek 7 alleen de zeer specifieke bepalingen betreffende de koopovereenkomst weer. Meer algemene bepalingen betreffende de koopovereenkomst staan in Boek 6 bij het overeenkomstenrecht.

Schakelbepalingen

Verder spelen zogenaemde schakelbepalingen een belangrijke rol. *Schakelbepalingen* verklaren een aantal rechtsregels van het Burgerlijk Wetboek ook buiten het vermogensrecht van toepassing.

Kernbegrippenlijst

Aanvullend recht	Regel door de wet gegeven, die slechts van toepassing is voorzover partijen zelf geen regeling hebben getroffen. Dit wordt ook wel regelend recht genoemd.
Dwingend recht	Rechtsregel, waarvan – op straffe van nietigheid – niet mag worden afgeweken.
Formeel recht	Procesrecht; geeft aan hoe de regels van materieel recht gehandhaafd moeten worden.
Gewoonterecht	Door mensen ontwikkelde gedrag patronen waar iedereen aan gehouden wordt.
Handelingsbekwaam	Het kunnen verrichten van onaantastbare rechtshandelingen.
Jurisprudentie	Geheel van rechterlijke uitspraken.
Materieel recht	Beschrijft de inhoud van de rechtsregel.
Objectief recht	Het geheel van geldende rechtsregels.
Persoon	Rechtssubject.
Privaatrecht	Geeft regels betreffende de onderlinge verhouding tussen rechtssubjecten.
Publiekrecht	Regelt de verhouding tussen overheid en burger en de organisatie van de verschillende overheidsorganen.
Rechtsbevoegd	Drager zijn van rechten en plichten, een vermogen hebben, rechten uitoefenen.
Rechtsbron	Ontstaansgrond voor rechtsregels: wet, internationale regeling, jurisprudentie, gewoonterecht en ongeschreven recht.
Rechtsobject	De inhoud van een subjectief recht.
Rechtsregel	Regel die door de bevoegde autoriteiten als rechtsregel wordt erkend, toegepast en afgedwongen.
Rechtssubject	Drager van rechten en plichten, kan een vermogen hebben. Kan zijn een natuurlijk persoon (mens) of een rechtspersoon (instelling).
Regelend recht	Aanvullend recht.
Subjectief recht	Bevoegdheid die een rechtssubject aan het objectieve recht ontleent.

Vermogen	Het geheel van rechten en plichten ofwel de bezittingen en de schulden.
Wet in formele zin	Wet die tot stand is gekomen in samenwerking tussen regering en Staten-Generaal (parlement).
Wet in materiële zin	Algemeen verbindend voorschrift.

Meerkeuzevragen

- 1.1 'Als ik een kamer huur, heb ik recht op woongenot', beweert Marieke tegen haar medestudenten. Het recht waarop Marieke doelt, is
- een objectief recht.
 - een rechtsobject.
 - een rechtssubject.
 - een subjectief recht.
- 1.2 Bij welke van de onderstaande conflictsituaties worden ter beslissing van het probleem privaatrechtelijke rechtsregels toegepast?
- De gemeente Zaandam weigert Piet Prins een horecaverunning te verlenen.
 - Nico Post wordt door de officier van justitie vervolgd, omdat hij 's nachts in een pand aan de Kalverstraat heeft ingebroken.
 - Straatman weigert aannemer Willems de totale aanneemsom voor de verbouwing van zijn badkamer te betalen, omdat hij meent dat er nog een paar gebreken zijn.
 - Vrooms huis wordt onteigend, omdat de gemeente op die plek vanwege de stadsvernieuwing nieuwe woningen wil bouwen.
- 1.3 Welke van de onderstaande beweringen is juist?
- Aanvullend recht geldt slechts voorzover partijen zelf geen andere regeling hebben getroffen.
 - Een oudere wet wijkt voor een jongere AMvB.
 - Richtlijnen van de EU bevatten zogenoemde self-executingbepalingen.
 - Slechts geschreven gewoonterecht kan rechtsbron zijn.
- 1.4 Een besluit dat totstandgekomen is in samenwerking tussen regering en parlement is
- een wet in formele zin.
 - een wet in materiële zin.
 - formeel recht.
 - materieel recht.
- 1.5 Rechtsbevoegd zijn wil zeggen
- rechten en plichten kunnen hebben.
 - recht kunnen spreken.
 - rechtshandelingen kunnen verrichten.
 - rechtsregels kunnen voorschrijven.
- 1.6 In welke zin wordt het woord 'recht' in louter subjectieve zin gebruikt?
- In ons geldende *recht* is het stakings*recht* als *recht* erkend.
 - Dat is *onrechtvaardig*! Ik heb *recht* op 10% korting!
 - Ik heb *recht* op die auto, die auto is *rechtens* mijn eigendom.
 - Mensen*rechten* en *rechten* van de onvermogenen op bijstand.

- 1.7 Iemand die een onaantastbare rechtshandeling verricht, is
- a handelingsbekwaam.
 - b een rechtssubject.
 - c rechtsbevoegd.
 - d een rechtspersoon.
- 1.8 Een verdragsbepaling
- a gaat in alle gevallen boven andere rechtsbronnen.
 - b bevat alleen rechten in subjectieve zin en geen rechtsregels (recht in objectieve zin).
 - c heeft directe werking als zij eenieder kan verbinden.
 - d is geschreven internationaal gewoonterecht.
- 1.9 *Stelling I* – Schakelbepalingen verklaren een aantal rechtsregels van het Burgerlijk Wetboek ook buiten het vermogensrecht van toepassing.
Stelling II – De bewering dat het Burgerlijk Wetboek een zogenoemde ‘getrapte opbouw’ heeft, wil zeggen dat speciale regels algemene regels buiten werking stellen.
- a Beide stellingen zijn juist.
 - b Stelling I is juist en stelling II is onjuist.
 - c Stelling I is onjuist en stelling II is juist.
 - d Beide stellingen zijn onjuist.
- 1.10 In welke van de onderstaande gevallen is er sprake van een rechtsbron? (Er zijn meerdere antwoorden goed.)
- a De mening van gezaghebbende rechtsgeleerde auteurs.
 - b Een prijzenbeschikking van de overheid.
 - c Geschreven gewoonterecht.
 - d Internationale overeenkomst.
 - e Jurisprudentie.
 - f Een gemeentelijke verordening.
 - g De Drank- en Horecawet.
 - h Een modevoorschrift.
- 1.11 ‘Ik sta op mijn *recht*’ (1), zegt hij, die het *recht* (2) met voeten treedt. In welke zin worden de woorden *recht* hier gebruikt?
- a 1 in subjectieve en 2 in objectieve zin.
 - b 1 in objectieve en 2 in subjectieve zin.
 - c Zowel 1 als 2 in subjectieve zin.
 - d Zowel 1 als 2 in objectieve zin.
- 1.12 In welke van de onderstaande gevallen is er sprake van een rechtsregel?
- a ‘Wie het eerst komt, die het eerst maalt.’
 - b De afzender is verplicht de vervoerder schade te vergoeden als de vervoersdocumenten niet aanwezig zijn.
 - c Het zwembad is vanaf 1 april geopend voor het publiek.
 - d De Vijzelstraat is vanwege het jaarlijkse bloemencorso afgesloten.

Oefenvragen

- 1.1 Buys zoekt in zijn wetboek voor wiens rekening de kosten voor het sluiten van de koopovereenkomst en de overdracht komen. Hij leest in art. 7:12 BW dat deze kosten voor rekening van de koper komen. Dat betekent dat hij, aangezien hij de verkoper is, dus recht heeft op vergoeding van de betreffende kosten.
- a Geef het verschil aan tussen recht in objectieve en in subjectieve zin.
 - b Hoe zou u het recht van de verkoper in het wetsartikel kunnen noemen?
 - c Buys heeft recht op de betreffende kosten. Hoe zou u dat recht benoemen?
 - d De koopovereenkomst staat in Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek. Waar treft men de meer algemene bepalingen betreffende de koopovereenkomst aan?
 - e Wat is het doel van de zogenoemde schakelbepalingen?
 - f Bevat het Burgerlijk Wetboek materieel of formeel recht?
 - g Wat voor soort wet is het Burgerlijk Wetboek?
- 1.2 Het bedrijfsgebouw is eigendom van de bv van Barends. Het woonhuis, waarin hij met zijn gezin woont, staat op zijn eigen naam. Zowel Barends zelf als zijn bv hebben een vermogen.
- a Welke soorten rechtssubjecten treft u hier aan?
 - b Waarom kunnen Barends en de bv een eigen vermogen hebben?
 - c Wat betekent 'rechtsbevoegd' zijn?
 - d Waar zijn de rechtssubjecten in het Burgerlijk Wetboek geregeld?
 - e Kunt u nog andere rechtssubjecten dan de hier voorkomende noemen?